

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА

КАФЕДРА ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СПРАВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Кримінальне право»

на тему:

«ТЕРОРИЗМ, ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ»

Студент-виконавець:

Пепчук Аліна Олександрівна,

група ЮР-21

_____ (особистий
підпис)

Керівник курсової роботи:

Ландіна Анна Валентинівна, кандидат
юридичних наук, доцент, кандидат
публічного права

(особистий підпис)

Курсова робота захищена з оцінкою

80,00 (80%)

Черкаси

2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....	5
1.1. Поняття та ознаки тероризму.....	5
1.2. Фінансування терористичних груп та терористичного акту.....	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	13
2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона тероризму.....	13
2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона тероризму.....	15
2.3. Кваліфікуючі ознаки терористичного акту.....	17
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗЛОЧИН ТА ПОКОРАННЯ ЗА ЙОГО ВЧИНЕННЯ.....	19
3.1. Міжнародний тероризм: поняття, сутність, характеристика, види.....	19
3.2. Звільнення від відповідальності за вчинення терористичного акту.....	25
ВИСКОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом історії існування суспільства поняття «громадська безпека» вважається однією з найбільш небезпечних правопорушень, передбачених Кримінальним Кодексом України. За роки незалежності в Україні збільшився об'єм загрози громадській безпеці, здоров'ю та життю людей, постійно створюються перешкоди для захисту суспільства від злочинних діянь.

Актуальність питання забезпечення громадської безпеки та порядку значно зростає під час проведення різних суспільно-політичних заходів або в разі настання стихійного лиха, аварій техногенного характеру, пожеж та інших надзвичайних подій, що означені погіршенням умов життєдіяльності людини, становлять загрозу її майну й безпеці, а також впливають на функціонування установ та організацій.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки - це такий вид правопорушення, що передбачає необережні або умисні суспільно-небезпечні діяння, що заподіюють шкоду та створюють реальну загрозу заподіяння шкоди безпечним умовам життя суспільства.

Існує думка науковців, що загально небезпечний характер правопорушень проти громадської безпеки обумовлений як їх об'єктом, так і тим, що їх предметом виступають зброя або інші за своєю природою, самі по собі потенційно смертоносні джерела, що можуть бути використані як зброя або засоби руйнування.

Тероризм належить до найнебезпечніших і важко прогнозованих явищ сучасності, яке набуває все більш різноманітних форм і загрозливі масштаби. Терористичні акти найчастіше приносять масові людські жертви, руйнування

матеріальних і духовних цінностей, сіють ворожнечу між державами, провокують війни.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності чинного законодавства поняття терористичного акту.

Відповідно до теми, що була поставлена метою можемо виділити основні **завдання** нашого дослідження:

- розкрити сутність поняття «терористичного акту», класифікувати основні його види, вказати ознаки та методи терористичної діяльності;
- охарактеризувати об'єкт і об'єктивну сторону терористичного акту;
- дати характеристику суб'єкту та суб'єктивній стороні терористичного акту;
- дослідити проблеми по боротьбі з тероризмом в Україні в сучасних умовах та надати можливі способи їх подолання.

Об'єктом роботи є засоби держави, спрямовані на забезпечення захищеності суспільства та держави від терористичної діяльності,

Предмет дослідження є поняття і суть тероризму, норми правових актів Кримінального Кодексу України.

Структура роботи. Курсова робота складається із вступу, трьох розділів, сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг тексту становить 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Поняття та ознаки тероризму

На сьогоднішній день відзначається поширення такого шкідливого явища, як тероризм. Цим терміном мається на увазі активна діяльність, спрямована на систематичне використання насильства, що включає в себе вбивства, напади на життя та здоров'я, залякування, захоплення заручників та інші негативні дії, здійснені з метою досягнення конкретних злочинних цілей.

У галузі суспільних наук намагаються чітко визначити різницю між термінами «терор», «тероризм», та «терористичний акт». Під «терором» застосовується тоталітарний режим, де владні структури застосовують насильство проти широких мас. Термін «тероризм» має інший зміст і позначає стратегію залякування та насильства, вчинену меншою мірою проти ситуації, яка вважає себе жертвою утворених у суспільстві відносин. Зазначений процес застосування насильства до невизначеного кола громадян з надання шантажу вже отримав назву «терористичний акт», і він спрямований на досягнення політичних і економічних цілей. [1]

Терор (terror, у перекладі з латини — страх, жах) — залякування людей, що виражається в насильстві та вбивствах. Терором також називається загроза фізичної розправи з політичних чи якихось інших мотивів або залякування з загрозою розправи або вбивства. [19]

Тероризм — суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення

інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей (*стаття 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»*). [17]

Терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена *статтею 258 Кримінального кодексу України (стаття 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»)*. [10]

Кримінальна відповідальність за вчинення терористичного акту.

Згідно *статті 258 Кримінального Кодексу України* терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою. [10]

Тероризм керується двома головними цілями. По-перше, це спрямовано на залякування органів влади та наведення на них тиску. По-друге, вона націлена на виклик співчуття у своїй аудиторії, тобто тих соціальних середовищ, з яких «вийшли» терористи.

Тероризм, як злочинна (терористична) діяльність, охоплює широкий спектр дій:

— планування, організація, підготовка та здійснення терористичних актів;

- підбурювання до терористичних дій, насильство над особами чи організаціями, а також знищення матеріальних об'єктів з терористичною метою;
- формування незаконних збройних угруповань, злочинних угруповань або організованих злочинних груп для здійснення терористичних діянь, а також участь у таких діянь;
- вербування, озброєння, підготовка та використання терористів – осіб, які беруть участь у терористичній діяльності;
- поширення ідеології тероризму та пропаганди;
- проходження навчання з тероризму;
- фінансування та надання іншої підтримки тероризму. [3]

Терорист – особа, яка активно залучена до терористичної діяльності.

Терористична група – об'єднання, двох або більше осіб з метою здійснення терористичних актів.

Терористична організація – стійке об'єднання трьох чи більше осіб, створене з метою вчинення терористичних дій, яке має визначену структуру, розподіл функцій та правила поведінки. Організація вважається терористичною, хоча б один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників усієї організації (стаття 1 Закону). [17]

Сучасний тероризм можна класифікувати на наступні види:

- 1) Державний (організовується однією державою проти іншої);
- 2) Міжнародний (такий тероризм проводять міжнародні терористичні організації);
- 3) Внутрішньодержавний (відбувається в середині держави і може привести до атаки на основі державності);

4) Релігійний (реалізується шляхом насадження віросповідань і здійснення терористичних актів на релігійній основі);

5) Точковий (здійснюється на окремо взятому об'єкті);

6) Кримінальний (знищення суперників і залякування їх прихильників при конфліктах між організованими групами злочинців);

7) Військовий (під час війни і спрямований не тільки на економічне і військове ослаблення супротивника, знищення його промислової і військової могутності, а й на те, щоб привести його в заціпеніння, навести жах на населення, змінити психологічну обстановку в країні - послабити бойовий дух).[15]

За цілями, які переслідують політичні терористи, розрізняють тероризм: раціональний, ідеологічний, релігійний.

Основними методами політичного тероризму є: вбивства політичних, державних, громадських лідерів; викрадення, загрози, шантаж; вибухи у громадських місцях; захоплення приміщень, організацій, установ; взяття заручників; провокування збройних зіткнень тощо. [15]

Дослідники виділяють такі ознаки тероризму як злочинного діяння.

1. Тероризм є однією з форм організованого насильства.

2. Формування цілей здебільшого не пов'язане з конкретними проявами насильства, тобто між жертвою та метою, на яку спрямовують свої дії терористи, немає прямого зв'язку.

3. Тактична мета тероризму полягає в тому, щоб привернути увагу до проблеми, стратегічна - досягти певних соціальних змін (свобода, незалежність, звільнення з виправно-трудових установ певного контингенту осіб, революція тощо).

4. Будь-які правила чи закони не визнаються - жертвами терористичних актів можуть бути як дорослі чоловіки, так і жінки та діти.

5. Розрахунок робиться на ефект раптовості, неочікуваності та несподіваності.

6. Тероризм вимагає негайного задоволення висунутих вимог, інакше він вдається до реалізації погроз та ескалації насильства.

7. Публічність виступає як основна ознака тероризму. [1]

1.2. Фінансування терористичних груп та терористичного акту в цілому.

Терористичні групи відрізняються за своєю величиною, структурою, масштабами діяльності, мотивами, методами вербування та ресурсами, мають відмінності між терористичними угрупованнями, а також між окремими терористами та їх прихильниками, всі вони потребують грошових коштів для втілення своїх задумів у конкретні терористичні акти, а також для забезпечення всіх видів діяльності, що мають терористичними організаціями.

Фінансування тероризму – це фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста чи терористичної групи, організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприянні вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації). [5]

Терористичні організації використовують кошти на наступні загальні цілі:

— Проведення операцій. Терористичним організаціям потрібні кошти для проведення конкретних терористичних актів та здійснення попередньої розвідки. Це включає поїздки в місця розташування об'єктів терористичних атак, використання автотранспорту та інших засобів, а також придбання зброї, починаючи від легких автоматів і закінчуючи саморобними вибуховими пристроями. Гроші також потрібні для придбання фальшивих документів, що засвідчують особу, і покриття основних витрат, пов'язаних з проживанням, харчуванням та лікуванням.

— Пропаганда і вербування. Багато терористичних організацій використовують соціальні мережі для звернення до своїх прихильників робити грошові пожертвування, більші і розвиненіші терористичні організації вкладають гроші в ведення витонченої пропаганди, в тому числі шляхом опублікування журналів і газет, а також придбання доменних імен в Інтернеті та адміністрування веб-сайтів. Деякі терористичні угруповання навіть придбали телевізійні і радіостанції для поширення своїх поглядів і відозв.

— Навчання і підготовка. Володіння зброєю, виготовлення вибухових пристроїв, використання таємних засобів зв'язку і ідеологічна обробка. Для цього терористичні угруповання часто купують ділянки землі для облаштування на них тренувальних таборів, також купують будівлі в якості притулку для інструкторів та учнів, а також як місце навчання. [7]

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є громадська безпека, як стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечується захист суспільства від вчинення терористичних актів і можливих посягань із боку терористичних угруповань. Предметом є кошти чи інше майно. [2]

Об'єктивна сторона полягає у вчиненні активних дій, спрямованих на матеріальне або фінансове забезпечення: 1) окремого терориста; 2) терористичної групи (організації); 3) організації, підготовки або вчинення терористичного акту; 4) втягнення у вчинення терористичного акту; 5) публічних закликів до вчинення терористичного акту; 6) сприяння вчиненню терористичного акту; 7) створенню терористичної групи (організації). [12]

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою - забезпечення існування терориста, терористичної групи (організації) або забезпечення вчинення терористичного злочину. [12]

Суб'єкт злочину - загальний, фізична осудна особа, яка досягла 16 років.

Кваліфікуючими ознаками злочину є: вчинення повторно, із корисливих мотивів, за попередньою змовою групою осіб, у великому розмірі, якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди (частина 2); вчинені організованою групою, в особливо великому розмірі, якщо вони призвели до інших тяжких наслідків (частина 3). [17]

Згідно з приміткою до ст. 258-5 КК України фінансування тероризму визначається вчиненням у великому розмірі, якщо розмір матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподаткованому мінімуму доходів громадян, в особливо великому – 18 тисяч НМДГ. (неоподаткований мінімум доходів громадян). [10]

У ч. 4 ст. 258-5 КК України міститься заохочувальна норма. Особа, крім організатора або керівника терористичної групи (організації), звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину. [10]

Фінансування тероризму може являти собою зовнішню загрозу, пов'язану з діяльністю міжнародних терористичних організацій на території визначеної держави, або створювати зовнішні умови негативного впливу на національну безпеку. [2]

Також фінансування тероризму може виступити і внутрішньою загрозою, коли суб'єкти, що знаходяться на території певної держави, вступили в соціальний конфлікт, намагаються вирішити його, залучаючи економічні методи для створення впливу, наприклад, на політику в області міграції населення. [2]

Тероризм можна трактувати як одну з форму організованого насильства, яке виражається у його безпосередньому прояві – терористичному акті. Сюди

відносяться вибухи, підпали та інші небезпечні дії, які переслідують конкретні цілі. [2]

Тероризм, як форма насильства, характеризується не тільки фізичними збитками та загрозою для життя, але й психологічним тиском, створенням страху серед населення та порушенням громадської безпеки. [2]

До ознак тероризму відносяться створення загальної небезпеки, що виникає в результаті вчинення суспільно небезпечних дій або погрози такими, публічний характер вчинення та мета – прямий або непрямий вплив на прийняття якого-небудь рішення або відмова від нього в інтересах терористів. [12]

Фінансування терористичних груп є ключовим елементом для їхнього існування та діяльності. Це може включати грошові перекази, контрабанду, незаконну торгівлю, а також фінансову підтримку від окремих осіб чи країн. Ефективний контроль над фінансуванням тероризму вимагає співпраці між державами, міжнародними організаціями та фінансовими установами для виявлення та припинення потоків грошей, які живлять терористичні групи. [2]

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона тероризму.

Родовим, основним та безпосереднім об'єктом злочину є громадська безпека від проявів тероризму. Додатковий безпосередній об'єкт життя та здоров'я особи, відносини власності.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч.1 ст. 258 КК України, - це зовнішній вияв терористичного акту без обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність, тобто те, що відбувається в реальному світі. Об'єктивна сторона характеризується такими ознаками, як діяння (дія чи бездіяльність), наслідки, причинний зв'язок між ними, а також час, місце, спосіб, обстановка та засоби вчинення злочину. Як відомо, діяння є обов'язковою ознакою будь-якого злочину. [10]

Об'єктивна сторона злочину виражається в таких формах:

1) застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій; створення небезпеки для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків; заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків; спричинення загибелі людей (причинний зв'язок між зазначеними діями та наслідками)

2) погроза вчинення зазначених дій.

Під застосуванням зброї слід розуміти використання її вражаючих властивостей проти життя, здоров'я, майна чи довкілля.

Поняття вибуху, підпалу розглянуті при аналізі складу диверсії (ст. 113 КК).

Під погрозою вчинення, зазначених у ч. 1 ст. 258 КК дій, треба розуміти психічний вплив на людей у формі висловлювання (усно чи письмово) наміру застосувати зброю, вчинити вибух, підпал чи інші дії. [19]

Погроза повинна бути реальною, необхідні підстави, які б свідчили про серйозність та реальність наміру вчинити акт тероризму, наприклад, наявність зброї, вибухових, біологічно небезпечних, радіоактивних речовин, затоплення, обвали, каменепади, газові атаки, зруйнування будівель, споруд, доріг, засобів зв'язку, пошкодження об'єктів довкілля, нафтових родовищ, систем життєзабезпечення тощо, належність осіб до певних терористичних груп чи організацій, факти раніше вчинених ними терористичних актів, виконання підготовчих дій до відключення життєво-забезпечуючих об'єктів або до порушення технологічних процесів, блокуванню транспортних комунікацій і т.д.

Склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258 КК, - формальний, тобто злочин вважається закінченим з моменту вчинення вищесказаних дій.

Злочин вважається закінченим, якщо мало місце застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій або виникнення загрози вчинення зазначених дій та ці дії створювали реальну небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків. [19]

Небезпека для життя – реальна можливість загибелі хоча б однієї людини.

Небезпека для здоров'я – загроза заподіяння середньої тяжкості тілесного ушкодження одній особі, чи легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або короточасну втрату працездатності одній чи кільком особам. [19]

2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона тероризму.

Що ж до суб'єктивної сторони, то її значення полягає в тому, що вона, відображаючи інтереси і наміри суб'єкта, служить внутрішнім джерелом поведінки, направляє і регулює об'єктивну сторону вчинку, оскільки суб'єктивну сторону будь-якого злочину утворює психологічне відношення суб'єкта до своїх суспільно небезпечних діянь і їх суспільно небезпечним наслідкам. Кримінальна відповідальність за суспільно небезпечне діяння можлива лише за наявності вини суб'єкта.

До ознак, які утворюють суб'єктивну сторону складу злочину, віднесені: вина, мотив, мета злочину та емоційний стан.

Вина — основна й обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого злочину. Мотив і мета — це факультативні ознаки суб'єктивної сторони злочину. Вони вимагають свого встановлення лише у тих випадках, коли про це прямо зазначено у законі (в диспозиції статті Особливої частини КК) або коли вони однозначно впливають зі змісту злочину. [18]

Головним критерієм, за яким відмежовують терористичний акт від інших споріднених, суміжних злочинів, є мотив.

Суб'єктивна сторона злочинів, передбаченою ст.258 КК України, характеризується виною у формі прямого умислу. Особа усвідомлює, що вчинює загально небезпечні дії, які створюють небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, або погрозу вчинення зазначених дій і бажає їх настання. При погрозі немає значення, чи дійсно винний мав намір привести її у виконання, реалізувати. [19]

Із суб'єктивної сторони особа також хоче, щоб її дії стали відомими невизначено широкому колу осіб, бажає породити стан страху, використовуючи який, прагне висунути вимоги і домогтися їх задоволення або змусити адресат погроз до вигідної для винного поведінки. [19]

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони терористичного акту є спеціальна мета. Згідно ст. 258 КК України метою терористичного акту є:

- 1) порушення громадської безпеки;
- 2) залякування населення;
- 3) провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення;
- 4) вплив на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами;
- 5) привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста). [10]

Мотивом при вчиненні тероризму можуть бути різні політичні, кримінальні, ідеологічні, релігійні погляди тощо.

Суб'єктом терористичного акту є будь-яка особа, яка досягла 14 років. Законодавцем було знижено вік кримінальної відповідальності за терористичних акт, яким обумовлюється підвищений ступінь суспільної небезпечності. Вважається, що діти віком від 14 до 16 років не можуть мати достатнього рівня психічного розвитку для усвідомлення як конструктивних ознак цього складу злочину, так і його суспільної небезпеки. [19]

Багато науковців у своїх наукових роботах вказують окрім загального суб'єкту спеціальний суб'єкт терористичного акту. До нього відносять осіб, що займають вищі державні посади, що на території України, що на території інших держав. Ця класифікація відбувається через те, що державний тероризм як окреме явище має більш високий рівень суспільної небезпеки.

2.3. Кваліфікуючі ознаки терористичного акту.

Кваліфікуючі ознаки – це такі ознаки складу злочину, які свідчать про різко підвищену (порівняно з основним складом) суспільну небезпечність діяння або особи, яка вчинила ці діяння.

Кваліфікованими склад терористичного акту, передбаченими ч. 2 ст. 258, є: вчинення злочину повторно; вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб; заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків. [10]

Особливо кваліфікованим складом – загибель людини (ч.3 ст.258). Загибель людини передбачає смерть хоча б однієї особи. [10]

У випадку, якщо особу було звільнено від кримінальної відповідальності за раніше вчинений терористичний акт або знято чи погашено судимість, повторність відсутня. Можлива ситуація, коли судимість за даний злочин знята в результаті або амністії, або помилування, або спливу строків давності притягнення до відповідальності: у всіх цих випадках терористичний акт кваліфікуватись як вчинений повторно не може. [3]

Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого злочину. [13]

Якщо злочин вчинило дві або більше особи, попередньо домовившись і спланувавши його виконання, такий злочин вважається вчиненням за попередньою змовою групою осіб. Як впливає із ч. 2 ст. 28, домовленість повинна стосуватися спільності вчинення злочину (узгодження об'єкта злочину, його характеру, місця, часу, способу вчинення, змісту виконуваних функцій

тощо). Така домовленість може відбутися у будь-якій формі - усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій тощо. Учасників даної групи іменують співвиконавцями. Як правило, в таких випадках кожен з учасників виконує певну функцію, згідно зі своєю роллю. [13]

З'ясовуючи зміст «інших тяжких наслідків» у злочинах проти громадської безпеки, необхідно виділяти два аспекти: 1) «інші тяжкі наслідки», які виражені у заподіянні фізичної шкоди (спричинити тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі, заподіяти тілесних ушкоджень середньої тяжкості не менше двом особам); 2) «інші тяжкі наслідки», які виражені у заподіянні матеріальної шкоди (завдати майнової шкоди у великих чи особливо великих розмірах). [12]

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони терористичного акту є причинний зв'язок між діянням і наслідком, а також спосіб вчинення цього злочину, який виступає «забезпечувальним» для настання зазначених наслідків. Щодо застосування зброї та вчинення вибуху, то обов'язковою ознакою об'єктивної сторони терористичного акту за її відповідних форм є засоби вчинення злочину – зброя, вибухові речовини, можливо, вибухові пристрої. [20]

Суб'єктивна сторона терористичного акту характеризується такими обов'язковими ознаками, як вина і мета. Для точного встановлення виду і змісту мети у кваліфікації цього злочину слід звертати увагу на мотив або мотиви поведінки особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258 КК України. [10]

Кваліфіковані ознаки злочину терористичного акту включають політичну чи ідеологічну мету, організованість та систематичний підхід, а також спрямованість на створення психологічного тиску та зростання страху. Ці аспекти служать основою для визначення та ефективного захисту від терористичних загроз. [13]

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗЛОЧИН ТА ПОКОРАННЯ ЗА ЙОГО ВЧИНЕННЯ

3.1. Міжнародний тероризм: поняття, сутність, характеристика, види.

Видатний дослідник тероризму з США, Браян Дженкінс, визначає тероризм як загрозу використання насильства, індивідуальні акти насильства чи кампанії насильства, які викликають відчуття страху. Він вважає, що насильство з використанням зброї, не обмежене географічними межами та не підкоряється жодним стандартам, із відсутністю чіткої лінії фронту, а також з несистематичним характером підготовки операцій, дозволяє визнати тероризм як новий вид війни. [4]

Міжнародний тероризм є злочином, спрямованим на міжнародні відносини. Тероризм означає вчинення актів насильства або загроз насильства з метою викликати страх, спонукати до певних дій або утримання від них у визначеному терористами контексті. [4]

Міжнародний тероризм - здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження; [11]

Сутність будь-якого акту тероризму полягає в спробі впливати на громадську думку або рішення уряду. Для теракту, на відміну від повноцінних

бойових дій, не потрібно значної кількості ресурсів, людей, зброї та військових навичок. Водночас його вплив може бути значно суттєвішим та ефективнішим, ніж від відкритих бойових конфліктів. Зазвичай мета терористичних актів полягає не в досягненні ефекту масового знищення. Однак через створення загальної паніки терористи можуть керувати масами громадян, які утворюють електорат в країні. Зачіпаючи особисте життя громадян, терористи можуть нав'язувати свої переконання та вводити обмеження, що звужують права та свободи населення. Тероризм стає ідеальним засобом виправдання таких втручань. [21]

Небезпечність міжнародного тероризму полягає у тому, що він становить загрозу для міжнародного правопорядку та міждержавних відносин. [11]

Поміж міжнародного тероризму виділяють ще національний та державний тероризм, останній іноді розглядається як акт агресії.

Кваліфікація міжнародного тероризму як кримінального злочину міжнародного масштабу відбувається в разі:

- 1) Злочин трапляється між громадянами однієї держави або між громадянами різних держав, при цьому сам злочин відбувається за їхніми межами.
- 2) Терористичний акт націлений на осіб, які користуються міжнародним захистом.
- 3) Підготовка до злочину проводиться в одній державі, а сам злочин вчиняється в іншій (початок і завершення терористичного акту відбуваються в різних державах).
- 4) Після вчинення теракту в одній державі, злочинець переховується в іншій, і виникає питання щодо його видачі.
- 5) Цілі, які переслідуються міжнародними терористами, загрожують безпеці більше однієї держави або міжнародних організацій.

б) Держава, яка надає засоби фінансування міжнародній терористичній діяльності, є іншою державою, а не та, де здійснюється така діяльність. [11]

З погляду загальних принципів кримінального права, міжнародний тероризм завжди представляє собою умисні дії, спрямовані проти життя конкретного політичного (громадського) діяча чи невизначеного кола осіб. Ці дії включають в себе використання або загрозу застосування насильства або намір знищення (чи спроба знищення) будь-яких об'єктів на території іншої держави, таких як адміністративні будівлі, помешкання, літаки, іноземні морські судна тощо. Створення атмосфери страху, невизначеності та підрив стабільності міжнародних відносин є однією з ключових мет терористів. [12]

До актів міжнародного тероризму належать:

— здійснення диверсійних актів проти громадських споруд;

— здійснення диверсійних актів на вулицях, в аеропортах, на вокзалах, у культурних центрах, будівлях тощо, які спрямовані на знищення або пошкодження майна і призводять до заподіяння шкоди здоров'ю людей або смерті;

— умисне використання вибухових пристроїв у будь-яких поштових відправленнях.

— проведення вибухів у приміщеннях посольств, місій, представництв або штаб-квартир міжнародних організацій;

— вбивство політичних (громадських) діячів іноземних держав;

— заговори та участь у них в будь-якій формі з метою здійснення актів міжнародного тероризму тощо. [4]

Щодо терактів, які підпадають під дію міжнародного права, можна зробити наступні висновки:

1) теракти можуть вчинюватися як у мирний, так і в воєнний час;

2) необхідно враховувати різницю між терактами за суб'єктом вчинення та об'єктом спрямованості:

За **суб'єктом вчинення** виділяють два типи терактів: державний тероризм, коли дії вчиняються особами, які перебувають на службі та спеціально підготовлені для цієї мети, та теракти, вчинювані окремими індивідами чи групами осіб;

за **об'єктом спрямованості** виділяють три категорії терактів: ті, що спрямовані проти власності держави або окремих фізичних чи юридичних осіб; ті, що вчинюються проти безпеки держави; ті, що спрямовані проти осіб. [4]

Терористична група представляє собою підрозділ терористичної організації, її завданням є підготовка та здійснення терористичних актів. Ця група характеризується тісною співпрацею між її членами, які об'єднані спільними цілями, та складається з терористів, що безпосередньо беруть участь у терористичній діяльності. Терористична група відрізняється численністю, тривалим існуванням, наявністю керівної ієрархії, розділом обов'язків управління та виконання терористичних акцій, а також виконанням завдань у сфері розвідки, пропаганди та фінансування. Група може мати філії в різних регіонах країни і на території декількох держав. [21]

Виділяють такі **види терористичних актів**.

Диверсії (вибухи, розпилення отруйних речовин і т.д.): Цей вид включає в себе вибухи та використання отруйних речовин з метою спричинення шкоди та завдання травматичних наслідків. Ці акти можуть бути спрямовані на вибух транспортних засобів, будівель з метою завдання шкоди та викликання людських жертв, а також на відкритих місцях для масового ураження людей. Вони часто використовуються для досягнення сильного психологічного ефекту, оскільки призводять до великої кількості випадкових постраждалих. Тактика включає в себе використання ручних бомб, підкопів, мінування житлових будинків.

торгових місць тощо. Об'єктами атак часто стають люди. Для цих нападів часто використовуються ручні гранати меншої потужності, щоб терорист міг безперешкодно втекти з місця злочину. Особливо серйозні теракти виконуються за допомогою мінування автомобілів, відомих як "автомобільні бомби". Мінують також різні об'єкти, такі як житлові будинки, магазини, банки, готелі, аеропорти, транспортні магістралі та виробничі споруди. Особливо велика кількість жертв може бути у результаті вибухів літаків.

Одним із основних методів реалізації тероризму є **замах та убивство**. Ці дії виконуються збройними групами і відрізняються тим, що вони адресовані конкретній цільовій аудиторії, що робить їх ефективними для спрямованого психологічного впливу. При проведенні замахів застосовуються різні види холодної і легкої стрілецької зброї, ручні гранати, міномети та гранатомети. Цей тип бойової операції, зазвичай, виконується високопрофесійними терористами в державах із ослабленою правоохоронною структурою або в тих випадках, коли терористи можуть мати кількісну перевагу над поліцейськими силами.

Викрадення, як правило, спрямоване на осіб, які можуть привернути увагу громадськості, таких як відомі чиновники, дипломати політики та журналісти. Цей метод терористичної діяльності є складним у виконанні, оскільки вимагає добре організованої та дисциплінованої роботи злочинців протягом тривалого часу. За статистикою, викрадення цивільних і військових представників іноземних держав зараз досягло небачених розмірів.

Політичні вбивства, де і замовник, і виконавець мають вигоду, є такими, що не виникають з соціальних конфліктів. Визначити, чи є конкретний злочин терористичним актом чи просто політичним вбивством, часто буває неможливо. У деяких випадках політичне вбивство та терористичний акт можуть утворювати єдине ціле, як, наприклад, в убивстві А. Лінкольна.

Збройні напади без смертельних наслідків та обмежені матеріальні збитки здійснюються терористичними організаціями на початкових етапах їхнього становлення, коли ще немає достатнього досвіду у проведенні великомасштабних операцій. Також такі акції можуть бути проведені активними організаціями, яким просто необхідно продемонструвати свою здатність до здійснення збройних операцій.

Хайджекінг – це захоплення транспортного засобу, такого як літака, залізничного потяга, автомобіля чи корабля. Захоплення літаків часто називають скайджекінгом і вважається найбільш ефективним для терористів видом. Це викликано тим, що, по-перше, спецслужби утримуються від проведення атак на терористів у літаку через високий ризик ураження заручників. По-друге, авіатранспорт здається більш зручним засобом транспорту для уникнення переслідування. У порівнянні з викраденням суден, потягів чи автобусів, цей метод менш привабливий для терористів. Наприклад, злочинцям важче здійснити контроль над судном. Проти осіб, що захопили потяг чи автобус, антитерористичну операцію можна провести набагато ефективніше, ніж у випадку захоплення літака.

Кібертероризм, або кібервійна, представляє собою атаки на комп'ютерні мережі та бази даних. Напади на комп'ютери, виконані шляхом несанкціонованого доступу, спрямовані на саботаж роботи відповідних установ. [6]

Боротьба з тероризмом є ключовим елементом забезпечення національної та міжнародної безпеки, що виявляє важливе значення в загальному процесі розвитку країн та реалізації їх національних інтересів.

Міжнародний досвід у протидії тероризму свідчить про надзвичайну важливість впровадження положень конвенцій органами правопорядку. Вирішення правових питань взаємодії, наприклад, шляхом укладення

міжнародних конвенцій з різних аспектів, таких як обмін інформацією, спільні практичні заходи на кордонах, відстеження осіб, схильних до тероризму, контроль за обігом зброї та вибухових матеріалів тощо.

3.2. Звільнення від відповідальності за терористичний акт.

Що стосується кримінального права та питань, пов'язаних із звільненням від кримінальної відповідальності, часто використовують терміни "підстави", "умови" і "передумови". Різні автори можуть тлумачити ці поняття по-різному: деякі вважають їх аналогічними, а інші висловлюють їх в протилежних відносинах. Проте єдиний підхід до цього питання має важливе значення не лише для розуміння визвольних основ від кримінальної відповідальності, але й для кримінального права в цілому.

Особи, винні в терористичній діяльності, притягаються до кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому законом. До кримінальної відповідальності винну особу також може бути притягнуто за:

- втягнення у вчинення терористичного акту (стаття 258¹ КК України);
- публічні заклики до вчинення терористичного акту (стаття 258² КК України);
- створення терористичної групи чи терористичної організації (стаття 258³ КК України);
- сприяння вчиненню терористичного акту (стаття 258⁴ КК України);
- фінансування тероризму (стаття 258⁵ КК України).

Перед тим як визначити, що є підставами для звільнення особи від кримінальної відповідальності, важливо чітко розуміти саме поняття такого звільнення. Ми вважаємо, що визначення, запропоноване Ю.В. Бауліним [3] є

найбільш обґрунтованим. Отже, звільнення від кримінальної відповідальності є актом, який відповідно до вимог кримінального та кримінально-процесуального законів передбачає відмову держави, у вигляді суду, в застосуванні до особи, яка вчинила злочин, обмежень її певних прав і свобод, передбачених Кримінальним кодексом, і не веде до кримінально-правових наслідків.

Чинний кримінальний закон містить ряд заохочувальних норм. Наявність у законі вказаних норм дає можливість злочинцю попередити настання суспільно небезпечних наслідків вчиненого ним діяння. Оскільки тероризм має високий рівень суспільної небезпеки та може призвести до тяжких наслідків, введення заохочувальних норм визначає особливий підхід до учасників такого злочину з метою боротьби з ним. Застосування заохочувальної норми спрямоване на те, щоб стимулювати осіб, які готуються до вчинення терористичних дій, до припинення злочинної діяльності. Ця норма передбачає обов'язкове, повне і безумовне звільнення особи від кримінальної відповідальності як заохочення для їхньої профілактики.

Відповідно до законодавчих норм, правоохоронні органи мають встановити обставини, передбачені законом, і в разі їх наявності звільнити особу від кримінальної відповідальності. Заохочувальна норма передбачає повне звільнення, що означає, що особа не несе кримінальної відповідальності за всі попередні приготувальні дії. Ці дії не ураховуються при оцінці повторності злочину, а також як обставина, яка підсилює відповідальність при визначенні покарання за повторно вчинений тероризм. [9]

Підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності за тероризм є своєчасне повідомлення органам влади про планований акт тероризму. Проте цього вважається недостатнім. Для звільнення від кримінальної відповідальності також необхідно, щоб внаслідок цього повідомлення вдалося запобігти його вчиненню. У випадку, коли повідомлення надійшло після

вчинення акту тероризму, застосування заохочувальної норми стає неприпустимим. [20]

Отже, як зазначає Ю.В. Баулін, день, коли обвинувальний висновок набуває законної сили, є точкою переходу від звільнення від кримінальної відповідальності до звільнення від покарання. [3, с.60]. Важливо відмітити, що ознаками, які розмежовують обставини, що виключають злочинність дії, від випадків звільнення від кримінальної відповідальності, є відсутність ознак злочину, зокрема суспільної небезпечності та кримінальної протиправності (злочинності) дії. Це призводить до того, що така дія може бути визнана правомірною, оскільки відсутні вказані ознаки злочину, а також враховується невелика важливість дії, що виключає суспільну небезпечність [с.61].

Міжнародний тероризм визначається як систематичне використання насильства, спрямованого на створення страху та паніки в суспільстві, здійснюване міжнародними терористичними організаціями або особами, що діють за межами території своєї країни. Сутність: міжнародний тероризм характеризується глобальним масштабом та використанням різноманітних засобів, включаючи інформаційні технології, для досягнення своїх цілей. Зазвичай, його сутність полягає в політичному, релігійному або ідеологічному заохоченні, а також в бажанні вплинути на світову атмосферу та політичний ландшафт. [22]

На даний момент багато країн вже визнали тероризм як один із найсерйозніших злочинів і вживають різноманітних заходів для притягнення винних до відповідальності.

Звільнення від відповідальності може виникнути в ряді випадків, таких як своєчасне попередження органів влади про підготовку терористичного акту та його успішне запобігання.

ВИСНОВКИ

Такий негативний феномен, як тероризм, розвивається на сучасному етапі дуже швидко і призводить до серйозних обурень та занепокоєнь. Загалом, терористична діяльність має дві основні цілі: викликати страх і тиск на органи влади та отримати підтримку та співчуття серед своєї аудиторії. Ключовим аспектом тероризму є застосування насильства, проявляючись у загрозі втрати життя, завданні матеріальних або моральних збитків.

Терористичний акт, визначений в статті 258 КК України, входить до категорії злочинів проти громадської безпеки, зазначеної в розділі IX "Злочини проти громадської безпеки" КК України. Безпосереднім об'єктом терористичного акту є відносини, що забезпечують громадську безпеку. У межах цих відносин можливими додатковими об'єктами є громадські відносини, що забезпечують безпеку життя чи здоров'я особи, або відносини власності, не пов'язані з порядком розподілу матеріальних благ.

Об'єктивна сторона терористичного акту може мати одну з двох форм: 1) вчинення вибуху, підпалу або інших дій, спрямованих на залякування населення і створення загрози загибелі, значного майнового збитку або інших серйозних наслідків з метою впливу на рішення органів влади або міжнародних організацій, або 2) загроза вчинення вказаних дій з тою ж самою метою. Терористичний акт вважається завершеним в першій формі з моменту виникнення наслідку у вигляді вказаної загрози, а в другій – з моменту вираження цієї загрози.

Суб'єкт терористичного акту – це особа, яка досягла віку 14 років. Щодо суб'єктивної сторони цього злочину, вона характеризується лише прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони тероризму є мета, виражена у вигляді: 1) наміру вплинути на ухвалення рішення міжнародними

організаціями або 2) наміру вплинути на ухвалення рішення органами влади. Мотиви дій терориста не враховуються при кваліфікації скоєного злочину.

Кваліфікуючими ознаками терористичного акту, відповідно до частини 2 статті 258 Кримінального кодексу України, включають: а) повторність вчинення; б) вчинення групою осіб за попередньою змовою; в) вчинення, що призвело до значної майнової шкоди чи інших серйозних наслідків. До особливих кваліфікуючих ознак терористичного акту, згідно з частиною 3 ст. 258 КК України, відносяться дії, передбачені частинами першою або другою ст. 258, що призвели до загибелі людини.

Міжнародний тероризм представляє собою глобальну тенденцію до виникнення та поширення конфліктів. Міжнародний тероризм визначається як соціально аномальне явище, яке стимулює та загострює соціальні та політичні конфлікти на різних рівнях – в межах держав, між країнами та світовим співтовариством.

Його сутність полягає у здійсненні організованих насильницьких актів, викликанні страху серед людей, соціальних груп або владних структур, а також заподіяння шкоди з метою досягнення певних вигід або переваг, виправдання державних, політичних, громадських, культурних, релігійних об'єктів чи вираження помсти. Характерною особливістю міжнародного тероризму є те, що його жертви уособлюють певну сферу, культуру чи систему відносин.

Звільнення від відповідальності за терористичний акт визначається законодавством та передбачає конкретні обставини, за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності за свої дії. Таке звільнення може мати заохочувальний характер та передбачати обов'язкове, повне і безумовне звільнення особи. Звільнення від відповідальності за терористичний акт може бути обумовлене різними обставинами, такими як своєчасне попередження влади про планований акт, але воно є об'єктом жорсткої дискусії, оскільки стосується

балансу між правами і свободами особи та потребою в забезпеченні безпеки громадян та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипенко В. Поняття тероризму (кримінально-правове визначення) / В. Антипенко // Право України.
2. Баранов О.П. Фінансування тероризму як загроза національній безпеці: інвестиції практика та досвід, 2018.
3. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія. К., 2004.
4. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки : навчальний посібник. Київ : ННПСК КНУВС, 2009.
5. Бурлай Є. Теоретичні засади і практика боротьби з тероризмом / Є. Бурлай // Вісник Академії правових наук України.
6. Війна і тероризм. Посібник з освіти в області прав людини. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism>
7. Грабчук І.Л. Тероризм як міжнародне явище: джерела та канали його фінансування. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-65-70](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-65-70)
8. Дорошенко А. Терор і тероризм // Політика і час. – 1997.
9. Козак О.С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні: // О.С. Козак: за ред. О.М. Бандурки. – К.: Освіта України, 2009.
10. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001.
11. Міжнародний тероризм. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/>

12. М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. - Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – К., 2019.
13. Мохончук С.М. Звільнення від кримінальної відповідальності за тероризм. Вісник університету внутрішніх справ. Вип. 8. С. 313–315.
14. Особливості звільнення від покарання особи, яка вчинила публічні заклики до вчинення терористичного акту. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287287>
15. Політологія. Основні питання класифікації тероризму в сучасному світі.
16. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/77365>
17. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638 IV // Верховна Рада України.
18. Тероризм. Велика українська енциклопедія.
19. Характеристика складу злочину «ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ». URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/109.pdf
20. Хряпінський П.В. Як підстава звільнення від кримінальної відповідальності. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. № 1. 2015.
21. Шкурат І.В. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення. Державне управління: теорія і практика.
22. Ю. О. Лісіцина, І. Р. Серкевич, Г. З. Яремко. Організаційно-правові основи запобігання тероризму: підручник за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 432 с.